

מקור

שאלות

תשובות

חיים

לח

הוא... ופסקו כל המוסקים הריף והרחב'ם. והוא ש
 ושאר המוסקים דהלכה כתיב שאינו חייב רק על דמי הדוע
 ולו האגלה, ולכאורה חמה למה לא ילם לו אף האגלה
 תדונו דגמתי, לכן מוכרחים אהנו לתקן שגוף חיירי
 שהמוכר לא ידע שאין ראוי לריעה כלל רק אח"כ נחבר
 שלא היה ראוי לריעה כלל רק שדבריו האמ' ריש פרק
 ד"ה המוכר שירות לא משמע כן, דליתא שם חיתא אחוי
 חייב באחריותן ליתא ליה מה שלא נתמו לפי שלא ורעת
 אותה בותן שדו ראויים לריעה, וי"ל דהאם חיירי בחכה
 חרינה כו', א"כ הכא חיירי דאגללי תילתא לחפרע שלא
 היו דחיין לריעה כלל, וכן משמע במרחא היכא לחאן
 דחייב לשלם אפילו האגלה ואין מברא לחיבו כלל כל האגלה
 אלא כפלה דו ראיין. כלל לריעה וידע המוכר שלא היתה
 יראיה לריעה עכ"ל החוס', משמע לכאורה שהתום' חוקי
 לפלוגתייה שהמוכר ידע ובכ"ז הלכה כתיב שאין חייב לשלם
 לו האגלה, ובמ"כ מוכרח לומר שתבטח וידע המוכר שאינא
 בחוס' ע"ס וצריך להיות וידע המוכר, כלומר שכפח וידע
 המוכר שלא היתה דחיין לריעה ולא מקודם התכירה.

ובן חתא וגור נסס הרמיה (סתן רליב) ויל הלוקח
 חקח ונתלא בו תוס, אם המוכר ידע שש בו תוס
 חייב אף בהאגלה שהלוקח הלוקח להליט לתקס פלגי תשס
 דנה דגמתי עייש, ואן להרתיא לעשן מ"ח מה אשחרוך
 אף אם לתמו היה הדבר שהיה עיר פגיה בלי ש"כ מאן
 חדע שקבלוך אותך סס לשאט, לכן גם אם לתמו היה
 הדבר יטל להיות סהפסדה כסף האגלויך, זה חייב פגיה
 כי אם היה לתמו איי הספק שה כסף, כסין דליתא בחכ"ט
 ובב"ק (רף פ"ח ע"א) מעידין אנו בלא פלגי שגידש לח
 אגזו ונתן לה בחובה כו' ונתלא וזמתיין אין אומרים יגלמו
 כל כתיובה אלא עונת הנאה אחרון כנה האם רוח ליתן
 בכתיובה של וו ע'. הספק אלתא שהעדים רע להפסדה רק
 מה שיכלה למכור על הספק, והספק שה מתון כי כל
 אחד יתן כסד ספק כתיובה כסף כן גם כנרד אם היה
 לתמו אי כל אחד אחר יוערך לו תקס על הגזישה היה
 ונתן כגד זה שבר פספסות והלית האגלה אף של הספק,
 ועתה שסס ספק לא היה, מחייב לשלם לו כל האגלה
 וזה ברור.

לפנינו שם השאלה לכתוב
 דהאגלה אגללי
 חייב לשלם לו
 אלא כפלה דו ראיין
 חייב לשלם לו

שאלה דג

האיך

נהנו כיסוי הקרטונים בוסן התלמוד כמעשה שחיה בכפר אחר שדר שם איש אתר
 והיה מחויב כפתר י"ש לסכור בלא (פאמענס) נגר חק הקיר"ה, ולפעמים היו
 באים סמוני המלך. [אקציוניקעם] לחמש אם יפצא י"ש שאכר או יקצו את הי"ש,
 ועוד ילם כסף עונש בחוק, ופעם אחר בא איש אחר אצל הסתג הג"ל והיה שם
 אצל הסתג בקטק אחר של י"ש שלא ושבר את הבקבוק ושך את הי"ש, ועודם סביבים
 על הגוק באו פתאום סמוני המלך וחמשו ולא מצאי י"ש ולא יכלו לעשה (פרישאקאל)
 דחייבו עונש, וניצל אל ידי הגוק מעונש רב, אם חייב האיש לשלם עבור ששבר הבקבוק
 ושך את הי"ש, כיון שאף אם לא היה שבר היה לקח המסנת את הי"ש ועוד נטל
 עליו כסף עונש לשלם, ועל ידי הגוק ניצל מזה, נמצא שאז לו שיכה מרעה:

תשובה

לכאורה. מראה שאז שער מלשם מההוא (דב"ק י"ו)
 לאחר רבה ורק כלי מראש הגב ונה אחר
 ושכרו יבחקל פסור דאחריין ליה חנה תצירא חדר, וכן
 פסקו כל המוסקים, וא"כ האז נתי לנד שלא לו טובה
 חוה ששבר, הרי אם לא היה שבר היה לקח התמונה את
 הי"ש וא"כ חנה תצירא חדר, אך מדברי החוס' שם ד"ה
 ורק מראה דחייב, דכתבו שם ויל. מראה דאם אחד ורק אכן

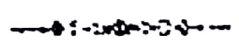
אז חן על האלי ונה יאחר וקדם ונכרו דפיעת דחייב ולא
 שייך כאן חנה תצירא חדר כו', ומברא פשטה היא לתק
 בין זורק אכן לזורק כלי עגמו עכ"ל, וא"כ האז נתי פיעת
 דדמי לזורק חן והמשכר חייב:
ועוד: מראה לי ראה דחייב חנה דכ"ח (ל"ו ע"ב) גבי
 שש. בה ואלה לאגם וסיה, פלוגתא דא"י ורבא
 גמל

ואל לרצא דפסור דמלאך המות מה לי האכ מה לי האס ,
 וקאמר במתרא ומודי רבא כל היכא דאזננה גנב בלאס
 ודמה דדרכה כי גנב דמיב , מיט דמי שבקה מלאך המות
 בביתיה דנבגא הוא קיימא עכ"ל הגמ' , ופירש רש"י משעת
 גניבה הוא הבורה דהבעלים דמיט שבקה מלאך המות כי
 גנב הוא קיימא הוכך המזבז נא לו על שעת הגניבה עכ"ל ,
 ועד כאן לא קא מבעיא ליה לרבא שס בב"ק דלחא אולנין
 בחר חבז מנא ולג בחר מטיקרא ואז השגי חיוב , אבל
 האכ כיון שחייב האומר תעט טענה איני יולא חז"ק
 חזונו , ומתי זאל ליורק חז ומייב החאבד , וא"כ נד"ר
 פשיטא דחייב התשבר :

שבר לו הגלי י"ש בכ"ו אם אח"כ נמלח טענה לו טובה נות
 אזי פטור :
ואין לומר דמתוונא תאסורא לא ילפינן , הא כבר כתב
 בגאון בעל האס נבי במשבותיו (סו"ט כ"א) , היכא
 אין לתרוץ תמונא תאסורא דילפומא האס להנליא מתון אז
 אין לתרוץ להנליא , אבל להמיק מתון לאוקי מוטנא בחקק
 בעליו פשיטא שלמדון ועוד הוא ק"ו מה איסורא זאלו הולכים
 בו אחר הרוכ ק"ו מתון זאלו הולכים בו אחר הרוכ פשיטא
 זאלו מוליאין מיד התוחק עי"ש הטב , וא"כ גם כאן ק"ו
 מה לענין איסור סקילה אחריון אינלא תלחא למפרע ופטור
 כש"כ לענין להנליא מתון ודאי אחריון אינלא תלחא למפרע
 דשפר טבד ואין מעליאן מתון מיד התוחק ופטור התשבר .

אך בכ"ו נראה לי דפטור תטעס כיון ע"י ששבר נייל
 תלסלס טונס ושוכה גדולה טעה לו בזה , וחילי דיני
 מההיא דתמוז (דף ס"ד) דזילחא שס דזילחא לא שמע
 טענע חיעק ב"ס ופירש חלודה בשבט להעלח דניס והעלה
 דניס חיוב , להעלח דניס והעלה חיעק ודניס רבה אמר
 פטור ורבא אמר חיוב , רבה אמר פטור ול בחר תטעסו
 ורבא אמר חיוב ול בחר מחשבתו , עכ"ל הגמרא ופירש"י
 אטעמח דרבה ול בחר תטעה ואנלא למפרע דשפר ענד ,
 ופסק ארמכ"ס וכל הפוסקים רובה דפטור ואפילו לא שמע
 טענע חיעוק , הלחא חף דטונא היה לאיסור סקילה ויכול
 להיות שצב חזינו תטעסו היה באיסור , כנון שהתלודה ירד
 לתללה ולד דניס וזו חיוב חף שלא האליה עדיין מהיס
 כיון שבר הכ לילודין ועימדיס , בכ"ו אס חף בחזירתו
 התלודה עהיס הטלה חיעוק אז פטור ונתקן האיסור , כן
 תטעס תגמרחא תדעזחא לה סאמי חשיע בכל נוונא שאס
 ח"ק העלה חיעוק אז פטור תשס דאנלא למפרע דשפר
 ענד , וא"כ נכ כאן נד"ר חף שזחלה ענד לו חזק

אך וזאל נראה לי שברני שמיס הוא חיוב כעין שאמר
 ח"ל נזר וקדושין (פ"א) , מי שמתכוין לאכול בשר
 חזיר ועלה נזרו בשר טלה , אמרה אורה לריכה כפרה
 וסליחה והכא נמי כיון שמתכוין להויק חף שאמר כך יאל
 לחזירו טובה ומה בכ"ו חיוב ברני שמיס , והחס נמי
 חף שהעלה חיעוק ולא ניתן לדנוו בסקילה אך ברני שמיס
 הוא חיוב .
ועוד נראה לי ראה לדון זה , מיוסף שאמר לחזו כאשר
 הגיחו לו שחא שא נא לפשע עבדי חלקי חכך ,
 וכתיב ויחזר להס יוסף אל חזרו החזח אלהיס אזי כו'
 חלקיס חסנה לעונה , הלחא חף שאחו כווע לרעה להויק
 אחו , הכיב להס יוסף איני ברין שאענש לכס כיון שכא
 לי טובה מה רק ברני שמיס חזס חייבים , וזה אין שייך
 לי כי החזח אלהיס אגבי , יאל לנו הדין כל חקס שאזי
 כיון לעסוח חזירו חיק או רעה ונתקן לעונה אז פטור
 עדיני חרס ומייב ברני שמיס ,

זואה אפי כתב לי בנידון זה דגאון ר'
 שלכח דהבין שליט"א ט"ז דפה ביום א'
 עדיה ימים לארבע אדר הני"ז לפ"ק .

אחדות הרבה באה להשיט על שני כנהבי
 חקרים אשר נהבדתי סאתי לשלוח ארי
 ולחקרים ולהיה דעתי בזה , והגה כאשר התלחתי לעיין
 במכתבו חקרים וקראתי בהם כשנים או שלשה דלחה ,
 ראיתי כי הם כולם אהיבים וכרוזים להלכה , יהם
 דברים נבינים וסיים לסיצאי דעת יאין בהם שים עקב יספה
 בהם , וכל כי הגי מלי סעלוחא יחאמיון כשטיה יכסעם

זאין לי סת להאסיף עליהם וגם לגרוע מהם כי חזק
 כאשר ראיתי השאלה , באיס אחר ששבר בקבוק י"ש
 של חבירו , וע"י הדיוק טעשה דניע לחבירו טיבה נדולה
 שניצל ע"י זה מעונש רב , עלה ברעתי מה שיש לרמיה
 שאלה זו ומצאתי אח"כ ברברי כת"ד נ"י שהביא כל
 הסקיסיה בש"ס שעלו ברעיוני בתחילת ההשקפה , אך
 בהיות שאין בהמ"ד בלא חדוש ראיתי טעט להאסיף
 על דבריו , וכמו שאמרו חז"ל בבריחא דשט חבמים
 במדוה שרתירה ניקנה בהם דהיית שומע ומשיב שומע
 , ומוסף וכי' זה החלי בעו"ה :

ה"ל למתני לרבותא טפי אף לחרש ושוטה נשבעין שבועת השומרין ואמאי שני במלתא דברשיא נקט חרשו"ק ובסיפא קטן לחודא ולכך הוצרך לשנויי דמיירי כבא בטענת אביו ולכך נקט קטן לחודא ע"ש בשער המשפט. וא"כ לא קשה נמי מה שהקשיתי על התוס' משום דהא דס"ל להתוס' דשבועת ע"א נשבעין לקטן היינו משום דס"ל להתוס' דשבועת ע"א נשבעין לקטן היינו משום דס"ל דטוען ספק ע"פ העד חייב וא"כ אף בחרש ושוטה נמי נשבעין שבועת ע"א וא"כ ליכא לאוקמי הא דקתני אבל נשבעין לקטן בשבועת ע"א דא"כ אמאי לא קתני נמי חרש ושוטה כנ"ל:

וראיתי בשער המשפט סי' צ"ז ס"ק ג' שתירץ קושיית הרא"ש שהקשה לשיטת הרמב"ם הנ"ל בדרך נכון מאד. משום דלשיטת הרמב"ם דס"ל דבשמר לקטן חייב בשבועת השומרין לפי שאינו נשבע מחמת טענת ברי שהוא הדין דשמר לחשו"ק נמי חייב שבועת השומרין דדוקא לענין היסת אין נשבעין על טענתם דאין נשבעין על טענת ספק וטענת חרש ושוטה לא חשיב טענת ברי אבל בטענת שומרין דנשבעין. בטענת ספק אין חילוק בין חרש ושוטה לאינש דעלמא וא"כ לא מצי הגמ' לאוקמי הא דקתני אבל נשבעין לקטן בשבועת השומרין דא"כ אמאי נקט אבל נשבעין לקטן

סימן ה

בענין מנא תבירא תבר

במכתביו היקרים וקראתי בהם בשנים או שלשה דלתות. ראיתי כי הם כולם אהובים וברורים להלכה, והם דברים נכונים וישרים למוצאי דעת ואין בהם שום עקב ונפתל בהם, וכל כי הני מילי מעליותא יתאמרון משמיה וכמעט שאין לי מה להוסיף עליהם וגם לגרוע מהם כי תיכף כאשר ראיתי השאלה, באיש אחד ששבר בקבוק י"ש של חבריו, וע"י ההיזק שעשה הגיע לחבריו טובה

זאת אשר כתב לי בנידון זה^ה הגאון ר' שלמה הכהן שליט"א מו"צ דסה ביום א' עשרה ימים לחודש אדר תרנ"ז לפ"ק

אחדש"ת הרמה באתי להשיבו על שני מכתביו היקרים אשר נתכבדתי מאתו לשלוח אלי ולבקרם ולחוות דעתי בזה. והנה כאשר התחלתי לעיין

(א) שאלה: האיך נהגו בימים הקדמונים בזמן התלמוד במעשה שהיה בכפר אחד שדד שם איש אחד והיה מחזיק בסתור י"ש למכור בלא (פאטענט) נגד חוק הקדי"ה, ולפעמים היו באים ממוני המלך [אקציזינקס] לחפש אם ימצאו י"ש שמכר אז יקחו את הי"ש, ועוד ישלם כסף עונש כחוק, ופעם אחד בא איש אחד אצל המחוג הנ"ל והיה שם אצל המחוג בקבוק אחד של י"ש מלא ושבר את הבקבוק ושפך את הי"ש, ועודם מביטים על הנזק באו פתאום ממוני המלך וחפשו ולא מצאו י"ש ולא יכלו לעשות (פריטאקאל) לחייבו עונש, וניצל על די הנזק מעונש רב, אם חייב האיש לשלם עבור ששבר הבקבוק ושפך את הי"ש, כיון שאף אם לא היה שבר הזה לקח הממונה את הי"ש ועוד נטל עליו כסף עונש לשלם, ועל ידי הנזק ניצל מזה, נמצא שיש לו טובה מהרעה:

תשובה: לכאורה נראה שהוא פטור מלשלם מההיא (רב"ק י"ז) דאמר רבה זרק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו במקל פטור דאמרין ליה מנא תבירא תבר, וכן פסקו כל הפוסקים, וא"כ הכא נמי לבר שיצא לו טובה מזה ששבר, הרי אם לא היה שבר היה לקח הממונה את הי"ש וא"כ מנא תבירא תבר, אך מרבירי התוס' שם ד"ה זרק נראה דחייב, דכתבו שם ח"ל: נראה דאם אחד זרק אבן או חץ על הכלי ובא אחר וקרם ושברו דפשיטא דחייב ולא שייך כאן מנא תבירא תבר כו', וסברא פשוטה היא לחלק בין זורק אבן לזורק כלי עצמו עכ"ל, וא"כ הכא נמי פשיטא דדמי לזורק חץ המשבר חייב:

ועוד נראה לי ראייה דחייב מהא דב"מ (ל"ו ע"ב) גבי פשע בה רצאה לאגם ומתה, פלוגתא דאביי ורבא וס"ל לרבא דסטור דמלאך המות מה לי הכא מה לי התם, וקאמר הגמרא ומדי רבא כל היכא דאיגבה גנב באגם ומתה כדרכה בי גנב דחייב, מ"ט דאי שבקה מלאך המות בביתיה דגנבא הנה קיימא עכ"ל הגמ', ופירש רש"י משעת גניבה היא אבודה מהבעלים דאינן שבקה מלאך המות בי גנב הוה קיימא הלכך החיוב בא לו על שעת הגניבה עכ"ל, ועד כאן לא קא מבעיא ליה לרבא שם בב"ק דלמא אולינן בתר חבר מנא ולא בתר מעיקרא ואו השני חייב, אבל הכא כיון שנתחייב השומר מעת שנגנבה אינו יוצא מתוך חיובו, דמי זאת לזורק חץ וחייב המאכד, וא"כ נ"ד פשיטא דחייב המשבר:

אך בכ"ז נראה לי דפטור מטעם כיון דע"י ששובר ניצל מלשלם עונש, וטובה גדולה עשה לו בזה, וחילי דילי מההיא דמנחות (דף ס"ד)

להסתפק שהעלה התינוק מקודם או בבת אחת, אבל אם ידוע להיפך שהעלה הדגים מתחילה גם לרבה חייב דהא בכה"ג מחשבתו וגם המעשה היה כאיסור, אף דאח"כ העלה גם תינוק מ"מ א"א לפוטרו מחמת המעשה שעשה בתחילה דהא בלישנא בתרא לא אמרינן דדעתו היה גם אתינוק והלכך גם לרבה חייב:

וממילא בנר"ד נמי דהמחשבה וגם המעשה היה להזיק לחבירו גם לרבה חייב לשלם ובמה

שאח"כ היה ההזיק לטובתו א"א לפטרו מחמת זה כמו התם אם העלה דגים בתחילה ואח"כ התינוק והוברר הדבר למפרע דפריסת המצודה היה לתועלת של פיקוח נפשות מ"מ חייב חטאת או סקילה וכן להיפוך לחיוב לנר"ד אין להוציא משם דאף לרבה דס"ל דחייב משום דגברא לאיסורא קמכוך דשאני התם דעיקר חיוב חטאת וסקילה בא בשביל העבודה שעשה שעבר ע"ד תורה ועשה מלאכה בשבת וכיון דגברא לאיסורא קמכוך וגם נעשה מלאכה גמורה על ידו דהא העלה דגים ג"כ הילכך חייב משא"כ בענין הזיק ממון דאין החיוב משום שעבר עבירה דהזיק ממון חבירו דהרי לא מצינו לאו במזיק ממון רק דאיכא איסור כל תשחית וזה נוהג אף בממון עצמו ועיקר החיוב הוא מחמת שהפסיד ממון חבירו וא"כ בגוונא דלא הפסיד כלל כמו בנר"ד י"ל דפטור. ותדע דהא במציל עצמו בממון חבירו דקיי"ל דחייב לשלם כתבו התוס' דלכתחילה כודאי מותר להציל עצמו בממון חבירו דקיי"ל דחייב לשלם כתבו התוס' דלכתחילה כודאי מותר להציל עצמו בממון חבירו דהא חבירו מחויב בהצלת נפשות גם בממונו וכדאייתא בסנהדרין (דף ע"ד) ומ"מ חייב לשלם לחבירו מה שהוציא על הצלתו הרי דחייב תשלומין אינו משום האיסור שעשה רק משום ההפסד וא"כ י"ל להיפך במקום דליכא הפסד פטור ואף שלא היה רשאי להזיק והלכך אין להוציא משם לשום צד:

וגם מה שהכריח כת"ר נ"י דמ"מ דיני שמים הוא חייב, ממה שאמרו חז"ל על קרא דאישה הפרס וה' יסלח לה, דאם נתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה צריך סליחה וכפרה והכא נמי כיון שנתכוין להזיק אף שלאח"כ יצא להם טובה מזה ג"כ חייב כד"ש, הנה לפמ"ש"כ לחלק בין מזיק לשאר איסורין דבמזיק תלי העיקר אם היה לו הזיק לחבירו או לא תו אין ראייה משום, דאפשר דבמזיק אף כד"ש אינו חייב,

הוברר הדבר למפרע לפוטרו ממון, ועוד דהא קיי"ל דאין ברירה במילי דאורייתא ואף לדעת הרמב"ם והר"ן והובא להלכה באה"ע (סי' קל"א סעיף ד') דהא דקיי"ל דאין ברירה היינו לקולא אבל לחומרא יש ברירה מספק, וע"ש בכ"ש דהמהרש"ל ביש"ש בפרק מרובה חולק על זה וס"ל דאין ברירה כלל ואפילו לחומרא ואינו גירושין כלל ואין קידושין תופסין בה אם אמר לסופר כתוב לאיזה שארצה אגרש, וגבי ממונא כל ספק ממונא הוי חומרא לתובע וקולא לנתבע, מ"מ בנר"ד לא שייך כלל לברירה דאינו ברור כלל דהיה מגיע הזיק לבעל הי"ש אם לא היה שובר הבקבוק, דאפשר דהיה טומן הבעה"ב הבקבוק תיכף שבאו הממונים לביתו או שהיה מפיס אותו בממון וכדומה והרבה אופנים יש להצלה ולא ברי הזקא כ"כ דנימא דהוברר הדבר למפרע וכדומה לזה אמרינן דהפורע חובו של חבירו שלא מדעתו א"צ הבע"ח לשלם לו דיכול לומר דאי מפייסינא ליה בדברים, ואף דאין ראייה מהתם דהתם אמרינן הך סברא לפטור הבע"ח וכאן אנו באין לחייבו מחמת הך סברא מ"מ מצינו דתפסינן לסברא זה דהוה מפייסינן:

וגם מה דהביא ראייה מהא דפורש מצודה להעלות דגים והעלה תינוק ודגים, דקיי"ל כרבה דפטור דאזלינן בתר מעשיו, שאני התם דכאותה מלאכה דצירה גופא היה בה פיקוח נפשות ואף דהדגים ניצודין מתחילה קודם שהעלה התינוק מ"מ מידי ספיקא לא נפקא דשמא העלה תינוק מתחילה בתוך המצודה וא"א לחייבו חטאת או סקילה מספיקא, וקצת משמע מלשון המימרא בלישנא בתרא שם דשני בלישניה מלישנא קמא, דבלישנא קמא איתא והעלה דגים ותינוק ובלישנא בתרא איתא להיפך והעלה תינוק ודגים, נראה דבלישנא קמא דס"ל דאף רבה לא פטר רק משום דכיון רשמע שטבע תינוק בים דדעתו היה אתינוק, קמ"ל רבותא דאף שידוע שהעלה הדגים מתחילה מ"מ פטור משום דכוונתו היה להצלת נפשות, אבל בלישנא בתרא דס"ל דשמע לאו דוקא והא דנקט שמע לרבותא דרבה דאף דשמע חייב וכמו שפידש רש"י שם וראיתי לכת"ר נ"י דהעתיק בלישנא דג' לא שמע, ותמהני דהרי תיבת לא, נמחק שם בגמ', וכן משמע בהדיא ברש"י דלא גרס לה דהרי כתב בהדיא דהא דנקט שמע הוא לרבותא דרבה, ועיקר טעמו דרבה הוא משום דזיל בתר מעשיו א"כ אפשר דכדיוק נקט והעלה תינוק ודגים, והיינו אם ידוע שהעלה תינוק מקודם או בבת אחת או לכה"פ ריש

וכן מצינו להיפך בב"ק (דף ג"ז) דאם שוויה לקמת חבירו טמון באש ואף דמכוין לטובה, מ"מ כיון דעל ידו היה גרם הפסד לחבירו שע"י זה נפטר בעל האש לשלם חייב בד"ש, הרי דלא משגיחין בכותנתו רק העיקר תליא אם גרם היזק לחבירו או לא, וגם אין להוציא מזה דבריני אדם פטור ואף דנתכוין לאכול בשר חזיר, דשאני התם דעלה בידו בשר טלה באותו דבר עצמו רק דלא ידע דהוא בשר טלה, אבל בנד"ד הרי נתכוין לאכול בשר חזיר וגם עלה בידו בשר חזיר רק דאח"כ אירע מעשה דנתהפך להיתר, וי"ל דבכה"ג גם בדיני אדם חייב:

וזה קרוב לשלשים וארבע שנה אשר ביארתי בזה דברי הברייתא דקידושין (דף פ"א), דר"ע כשהיה מגיע למקרא הזה דאישה הפרם וה' יסלח לה היה בוכה ואמר מי שנתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה אמרה תורה צריכה כפרה וסליחה מי שנתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר חזיר על אחת כו"כ. (א) וצריך להבין מ"ש דר"ע היה בוכה על זה יותר משאר התנאים, (ב') יש לדקדק דמה היה נצריך ר"ע ללמוד בנתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר חזיר מק"ו, הרי זיל קרי כי רב הוא דמי שאוכל בשר חזיר עובר בלאו ופשיטא דצריך כפרה. (ג') מהו הלשון ועלה בידו בשר חזיר, והוה ליה למימר ואכל בשר חזיר הלא העלה אינו מעלה ומוריד. (ד') מ"ש בשר חזיר דנקט משאר איסורים וטפי הו"ל למנקט בשר נבילה דהוה דבר השכיח ביותר:

ואמרתי ליישב הכל בחדא מחתא בעז"ה, דהנה ידוע דעשרה הרוגי מלכות היה בחטא של מכירת יוסף ומשו"ה היו עשרה משום שצירפו השכינה עמהם והיו עשרה, וכמו שפירש"י בחומש. ובילקוט משלי איתא דבכל דור ודור נהרגין עשרה צדיקים בשביל חטא מכירת יוסף ובזמן ר' ישמעאל כה"ג ורשב"ג היו עוד שמונה אך דלא ידעינן מאן נינהו או דלא היו חשובין כ"כ ומשו"ה לא חשיב להו, ובזמן ר"ע היה עוד תשעה וכן בזמן ר"ח בן תרדיון, ובזה נסתלק הקושיא שמקשין העולם והלא בקינות לא חשיב כי אם שבעה וגם לא היה בזמן אחד. אבל לפי ד' הילקוט נסתלק כל הקושיות. ואיתא בספר מגלה עמוקות דר"ע היה כפרה בעבור השכינה, וזה שאמרו לר"ע ביבמות (דף ט"ז)

אשריך ר"ע שזכית לשם ולא הגעת לרועי בקר והשיב להם אפילו לרועי צאן, וכתוב בשם האר"י ז"ל דאמרו לו דאשריך שזכית להיות כפרה בשביל השם יתברך ועדיין לא הגעת למעלת של רועי בקר והשיב להם דאפילו למעלת השבטים שהיו רועי צאן ג"כ לא הגיע כ"כ בס' הנ"ל בשם כתבי האר"י ז"ל, ועפ"ז אמרתי לפרש הברייתא שכל ימיו לא היה ירא מהחטא של מכירת יוסף, דהיה חושב שלא היה בזה עבירה גדולה כל כך משום דאלהים חשבה לטובה, והלכך אף רידע דהוא מעשרה שבדור הצריכין לקבל עונש עבור חטא של מכירת יוסף, מ"מ היה סבור שהעונש שלו לא יהיה גדול כ"כ שיצטרך ליהרג על קידוש השם, אבל כיון שהגיע למקרא הזה היה בוכה דאף למי שעלה בידו בשר טלה צריך כפרה כ"ש בחטא של מכירת יוסף שעלה בידם ג"כ בשר חזיר, דהרי מכרו באמת ליוסף והיה מחשבה ומעשה לרעה, אך לבסוף הוברר הדבר דהיה לטובה, לכן לא אמר ואכלו בשר חזיר, דהרי באמת היה המכירה טובה גדולה ליוסף ולכל העולם, אך בעת מעשה עלה בידם בשר חזיר, דבעת מעשה היה עדיין הדבר דומה כבשר חזיר, והלכך הוצרך ללמוד זה מק"ו, דמקרא לא ידעינן רק אם אוכל בשר חזיר ממש, והיינו דנקט בשר חזיר משום דאיתא באיזה מדרש דעתידים חזירים לטהר כמו שהובא בספרים א' ומ"מ האוכל עכשיו בשר חזיר לוקה, ה"נ במכירת יוסף ואף דגלוי וידוע לפניו דיהיה לטובה גדולה והיה סיבה ג"כ מן השמים מ"מ כיון דהם לא ידעו מזה צריכין סליחה וכפרה, ולפיכך היה בוכה, כן אמרתי מכבר קרוב לשלשים וארבע שנה, וא"כ בנד"ד נמי דמי לחטא של מכירת יוסף, וא"כ אפשר דבדיני אדם נמי חייב:

ומה שהביא עוד כת"ר ראיא דבדיני שמים חייב מהא דאמר יוסף לאחיו התחת אלוקים אנוכי. לענ"ד אינו ראיא של כלום, דבאמת הגע בעצמך אם אדם גנב נפש ומכרו והתרו בו לחנק ועד שבאו עדים לב"ד להעיד עליו עלה האיש לגדולה ע"י המכירה והיה המכירה לטובתו, הכי יעלה על דעתך שב"ד יפטרו אותו מחיוב מיתה, חס מלהזכיר דמ"מ עבר עבירה שיש בה חיוב מיתה הב"ד מחוייבים לעשות כמו שצותה התורה, ומה שהיה בדבר לטובה אינו שייך להם דאפילו

עשה תשובה שבד"ש מוחליק לו מ"מ ב"ד שלמטה הודגין אותו אך שבעת מעשה של מכירת יוסף עדיין לא נצטוו על לאו של גונב נפש דהרי זה היה קודם מתן תורה, וא"ל דב"נ מצווין על גניבה וגבי בנ"ח אזהרתן זו היא מיתתן מ"מ האבות כבר יצאו מכלל בנ"ח וכדאיתא בפרשת דרכים, אך השבטים חששו שמא ירצה יוסף להנקם מהם מחמת דגמלו לו רעה, ולכן השיב להם כי התחת אלקים אנכי, ור"ל מ"מ עבירה גדולה עשו לאלקים וצריכים כפרה מ"מ ליוסף לא עשו שום רעה כי ינקום מהם, דהא אדרבה עשו לו טובה גדולה ע"י המכירה ולא חטאו רק למקום כ"ה פירוש הכתוב, אבל אחר שניתנה תורה דחייבה התורה מיתת ב"ד על זה הדבר פשיטא דב"ד מחייבין מיתה, ואף דלכסוף נתגלגל הדבר דהיה המכירה לטובה, ונד"ד ג"כ דומה לזה, והלכך נראה דחייב גם בדיני אדם, אלא שיש לדחות כמש"כ למעלה, דגבי מזיק דאין החיוב רק בשביל שגרם הפסד לחבירו והרי בנד"ד לא גרם הפסד אף מאומה, אך מ"מ מהא דמודה רבא דאיגנבה ומתה

כדרכה כי גנב דחייב הוא ראייה גמורה דחייב בנד"ד, דהרי התם ג"כ לא גרם לו שום היזוק דהא בלא"ה היתה מתה כדרכה בבית הבעלים ואעפ"כ חייב, אך גם משם יש לדחות דשאני התם דמ"מ כבר נגנבה והחיוב בא בשביל שלא שמר את שמירתו, ונפרט למ"ד דסתם גניבה יאוש בעלים הוא וכבר נתיאשו הבעלים מן החפץ ואינו חייב השומר רק דמים, וא"כ מאי נפקא מינה להבעלים אם ישנם עדיין בעין או דמתה, ותדע דאפילו נגנבה באונס ואח"כ הוכר העובד אמרינן (בב"ק ק"ח) דצדיק השומר לשלם והוא תובע מן הגנב, אלמא דתיכף אחר הגניבה נכנסה הבהמה ברשות שומר, אבל לענין מזיק אפשר דכל דלא מטא אח"כ הפסד ממון לחבירו אינו חייב לשלם, ומיהו יותר הדעת נוטה דחייב לשלם, וראיה מהזורק כלי מראש הגג וקדם אחר ושברו במקל דמ"מ חייב הזורק, ואף דבין כך וכך היתה משתברת ע"י השובר, והנראה לענ"ד כתבתי בזה בעז"ה.

תשובת המחבר מקור חיים לרבינו

וזאת אשר השבתי למוהר"ש כהן צדק הנ"ל.

בעז"ה יום א' טו"ב אדר"ש שנת תרנ"ז לוקישאק.

לסדר להורות לבני ישראל יזכה ער מאה ועשרים שנה, היה ידע עליון וראוי הגאון הגדול פאר הדור הכהן הגדול מאחזי בשמן תורק שמו מורינו הר"ר שלמה הכהן נרו יאיר יזרח עדי נצח מו"צ דפה

את דברי קדשו קבלתי ביום הפורים למנה ודבריו היקרים והנעימים היו ערבים עלי כנופת צופים וברכתי את כבוד גאונו על כוס יין מלא את ה' לרבות ת"ח לכבדו בגדונו, ואף כי כל דבריו דפח"ח, אך באיזה דברים ראיתי להעיר, מודה אנכי לכבוד גאונו אם המעשה שבא לפני באחד ששבר את הבקבוק של י"ש ואח"כ בא שומר הממשלה יר"ה שניצל ע"י השבירה מעתש רב, אם היה ספק שיכול להטמינו בזה פשיטא דחייב המשבר, דק כל דברי שהשומר היה אחורי פתח הבית ולא היה באפשרו להטמינו על זה אני דן אם לולא שבר היה מצא השומר הממונה את הי"ש, ומש"כ כבוד

גאונו שאדרכה מדברי רבה גופא שהבאתי ראייה לפטור, מזה גופא דאייה ברורה לחיוב דהא בהדיא כתב דש"י והמשבר פטור אבל הזורק חייב, וכן מפורש להדיא ברמב"ם והטורש"ע (סימן שפ"ז) דהזורק חייב לשלם, וא"כ הדברים ק"ו דמה התם שנשבר הכלי קודם שבא לארץ מ"מ חייב הזורק משום דאי לאו שנשבר ע"י המשבר היה נשבר ע"י זריקתו, וא"כ פשיטא דבנד"ד דשבר ממש בידים ובעת השבירה עדיין לא נעשה שום דבר בכלי רק אח"כ נולד דבר חדש פשיטא דחייב עכ"ל הטהור, מלבד שאין אנכי דן מטעם זה לפוטרו משום דמנא תבירא תבר רק חילי דילי מטעם שעשה לו טובה בזה, כדאיתא בגמרא מנחות שהבאתי, אך גם מדין של רבה אין תברא לדידי כי עינו הבדלח יעיין בקצה"ח חו"מ (סימן הנ"ל) שהביא שיטת הרמב"ן שהזורק ודאי פטור, וכן שיטת הר"ף עיי"ש ששניהם פטורים, וא"כ אדרבה יש קו"ח לדידי מה התם שבעת שהתחיל לזרוק יוכל להיות שלא היה שם שום אדם עם מקל בכ"ז אם